

4. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/improve-education-system> (дата звернення: 11.03.2025 р.).

5. Світовий банк. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 11.03.2025 р.).

6. Всесвітній економічний форум. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 13.03.2025 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-8>

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ПРАВОСУДДЯ

Данілов Ю. М.

аспірант I курсу кафедра цивільно-правових дисциплін та статистики

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Діденко Л. В.

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Визнання, ефективна реалізація і судовий захист прав і свобод людини є умовою існування правової держави України.

Відповідно до статті 124 Конституції України, діяльність судів передбачає здійснення правосуддя. Під правосуддям пропонується розуміти реалізацію судами адміністративної, господарської та цивільної юрисдикції, спрямованої на захист прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, утвердження верховенства права процесуальної діяльності з вирішення юридичних спорів. Серед функцій судів виділено також вирішення питань обґрунтованості кримінального обвинувачення особи, здійснення судового контролю, забезпечення безспірних прав, підтвердження наявності чи відсутності юридичних фактів, уніфікації судової практики.

Наголошується, що здійснення правосуддя в умовах побудови в Україні правової держави вимагає, щоб суди в процесуальній діяльності керувалися потребами забезпечення дієвого захисту порушених прав і свобод людини.

Визнання та належна реалізація фундаментальних прав і свобод людини є головним завданням функціонування будь-якої сучасної цивілізованої держави.

Цілком очевидно: доки не будуть запроваджені ефективні, неупереджені механізми забезпечення і захисту (у разі порушення) прав людини, доти існуватимуть можливості для панування автократії, матиме місце правовий безлад у сферах нормотворення і правозастосування. В Конституції України у частині другій статті 3 установлено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Правосуддя є одним із найдавніших інститутів захисту прав і свобод людини в державно-владно організованих суспільствах. Ідея захисту спеціально утвореними з числа професійних юристів судами у визначеній законом процесуальній формі прав та свобод особи виникла ще в Стародавній Греції та Стародавньому Римі. Таким чином, здійснення правосуддя в умовах намагання побудувати в Україні правову державу вимагає утвердження судами в їх процесуальній діяльності справедливості, забезпечення дієвого захисту порушених прав і свобод людини, прав та інтересів інших суб'єктів правовідносин.

Правосуддя не має підстав розглядати формальне застосування судами свавільних (неконституційних) норм права. Тільки засновані на належним чином здійсненій судом перевірці та оцінці доказів, мотивовані й ідеологічно пронизані духом природної справедливості, принципами Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод рішення судів можуть в аксіологічному розумінні бути актами правосуддя.

Поняття «правосуддя», яке означає динаміку утвердження верховенства права в заснованій на нормах законів процесуальній формі, не є тотожним більш комплексному і статичному поняттю «судова влада». Судову владу становлять не тільки суди, а й ті органи, які створюють і які функціонують із метою забезпечення організації та діяльності судів, вирішення питань добору, призначення та звільнення суддів, забезпечення гарантій їх незалежності (Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Національна школа суддів, Державна судова адміністрація).

У цивільному судочинстві застосовуються різні форми і способи захисту прав людини, серед яких:

- Визнання права або правомірності дії.
- Відшкодування збитків, заподіяних порушенням прав.
- Встановлення юридичних фактів.
- Примусове виконання судового рішення.

Захист прав у цивільному судочинстві передбачає не лише здійснення судового контролю, а й механізми, що дозволяють особам безперешкодно звертатися до суду для відновлення своїх прав.

Практика судів є одним із основних інструментів, через який відбувається реалізація прав людини в цивільному судочинстві. Особливо важливим є аналіз рішень Європейського суду з прав людини, які мають пряме значення для української судової практики, оскільки Україна є частиною міжнародних організацій, що зобов'язують виконувати рішення цього суду.

Згідно з міжнародними та національними стандартами, кожна особа має право на ефективний захист своїх прав. Визначення способів такого захисту є важливим для забезпечення прав людини в судовому процесі.

Відповідно до ст.15 Цивільного кодексу України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування; має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. За захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу особа має право звернутися до суду (ст. 16 ЦК України).

За змістом положень вищезазначених норм права розпорядження своїм правом на захист є приписом цивільного законодавства і полягає в наданні особі, яка вважає свої права порушеними, невизнаними або оспорюваними, можливості застосувати способи захисту, визначені законом або договором. Суд забезпечує захист осіб, права й охоронювані законом інтереси яких порушені або оспорюються, шляхом здійснення провадження у справах.

При цьому суд має встановити наявність в особи суб'єктивного права або охоронюваного законом інтересу, про захист яких особа звернулася до суду, адже на звернення до суду за захистом наділена особа в разі порушення, невизнання або оспорування саме її прав, свобод чи інтересів, а також у разі звернення до суду органів і осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси. Крім того, суд з'ясовує наявність чи відсутність факту їх порушення або оспорення і відповідно ухвалює рішення про захист порушеного права або відмовляє в захисті, встановивши безпідставність та (або) необґрунтованість заявлених вимог.

Для ефективного судового захисту цивільного права або інтересу важливим також є обраний зацікавленою особою спосіб захисту, який має відповідати природі такого права або охоронюваного законом інтересу, характеру незаконного посягання та бути ефективним.

Незважаючи на проголошення прав людини основним принципом правосуддя, на практиці є значні проблеми в реалізації цих прав. Під час розгляду цивільних справ часто трапляються випадки порушень прав особи, що стосується недостатнього правового регулювання або низької ефективності судової системи. Проблеми можуть виникати також через невідповідність норм міжнародного права національному законодавству або правовому невизначеності.

Конституція України є основним актом, який гарантує права людини на судовий захист. У статтях 3 і 55 Конституції України прямо зазначено, що права людини є найвищою соціальною цінністю, а їх захист забезпечується судом.

Конкретні норми щодо прав людини і судового захисту містяться також у:

- Цивільному процесуальному кодексі України (ЦПК України) – надає механізм захисту прав людини через цивільне судочинство, зазначаючи, що кожна особа має право на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів.

- Кодексі адміністративного судочинства України – містяться норми, що забезпечують доступ громадян до адміністративного правосуддя, зокрема в питаннях захисту прав, свобод та інтересів людини в межах адміністративних відносин.

- Законі України «Про судоустрій і статус суддів» – він визначає правовий статус суддів, що гарантує незалежність і неупередженість суддів у вирішенні справ про порушення прав людини.

Упродовж 2023 року Європейський суд з прав людини ухвалив 130 рішень проти України. Верховний Суд приділяє цьому питанню значну увагу та на регулярній основі готує і надсилає судам першої та апеляційної інстанцій інформацію про рішення, ухвалені ЄСПЛ, а також аналітичні огляди рішень цього Суду, постановлених проти України, що набули статусу остаточних. Це створює додаткові гарантії для дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» гарантував, що рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною. У рішеннях є дві складові – матеріальний аспект (справедлива компенсація потерпілому) та заходи загального характеру (наприклад, внести зміни до законодавства).

Захист прав людини є одним із найважливіших завдань правосуддя і цивільне судочинство відіграє в цьому ключову роль, забезпечуючи механізми для вирішення спорів між особами, захищаючи їхні права та інтереси. У цьому контексті суди повинні дотримуватися принципів справедливості, рівності та доступності правосуддя. Це означає, що кожна особа має право на справедливий розгляд своєї справи, незалежно від її соціального статусу чи фінансових можливостей.

Таким чином, акцент на захист прав людини в цивільному судочинстві є важливим кроком до створення справедливого і демократичного суспільства.

Література:

1. Конституція України, 1996 р., редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України, 2003 р., редакція від 10.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Цивільний процесуальний кодекс України, 2004 р., редакція від 08.02.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», 2016 р., редакція від 08.02.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», 2006 р., редакція від 02.12.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Нове українське право. Захист прав людини як основне завдання правосуддя. № 1 2022 р. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/204>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-9>

ПРАВОВІ ТА РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Денисяк М. М.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
з міжнародного права*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Сільськогосподарська політика ЄС є однією з найрозвиненіших та найбільш регульованих сфер у межах економічного простору ЄС. Основним її інструментом є Спільна аграрна політика (Common Agricultural Policy, CAP), яка поєднує правові та ринкові механізми для підтримки виробників, стабілізації ринків, гарантування продовольчої безпеки та розвитку сільських територій. Для України, яка інтегрується у європейський економічний простір та має розвинений аграрний сектор, вивчення та адаптація європейських підходів є важливими для модернізації аграрного виробництва та виходу на ринки ЄС. Визначимо основні правові та ринкові інструменти САП.